YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO
22 päivänä syyskuuta 1998 *

Asiassa C-61/97,

jonka Retten i Ålborg (Tanska) on saattanut EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Foreningen af danske Videogramdistributører

Egmont Film A/S:n,

Buena Vista Home Entertainment A/S:n,

Scanbox Danmark A/S:n,

Metronome Video A/S:n,

Polygram Records A/S:n,

Nordisk Film Video A/S:n,

* Oikeudenkäyntikieli: tanska.

Irish Video A/S:n ja

Warner Home Video Inc:n puolesta

vastaan

Laserdisken,

Sammenslutningen af Danske Filminstruktørerin,

Michael Viuf Christiansenin,

Pioneer Electronics Denmark A/S:n ja

Videoforhandler Ove Jensenin

osallistuessa asian käsittelyyn,

ennakkoratkaisun EY:n perustamissopimuksen 30, 36, 85 ja 86 artiklan sekä vuokraus- ja lainausoikeuksista sekä tietyistä tekijänoikeuden lähioikeuksista henkisen omaisuuden alalla 19 päivänä marraskuuta 1992 annetun neuvoston direktiivin 92/100/ETY (EYVL L 346, s. 61) tulkinnasta,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti G. C. Rodríguez Iglesias, jaostojen puheenjohtajat C. Gulmann, M. Wathelet ja R. Schintgen sekä tuomarit G. F. Mancini, J. C. Moitinho de Almeida, J. L. Murray, J.-P. Puissochet (esittelevä tuomari), G. Hirsch, L. Sevón ja K. M. Ioannou,

julkisasiamies: A. La Pergola,
kirjaaja: apulaiskirjaaja H. von Holstein,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Foreningen af danske Videogramdistributører Egmont Film A/S:n ym:n puolesta, edustajanaan asianajaja Johan Schlüter, Kööpenhamina,

— Warner Home Video Inc., edustajinaan solicitor Stephen Kon asianajotoimisto S. J. Berwin & Co:sta ja asianajaja Strange Beck, Kööpenhamina,

— Laserdisken, edustajanaan omistajansa Hans Kristian Pedersen,

— Sammenslutningen af Danske Filminstruktører ja Michael Viuf Christiansen, edustajanaan asianajaja Anders Hjulmand, Ålborg,

— Pioneer Electronics Denmark A/S, edustajanaan toimitusjohtaja Leif Hansen,

— Videoforhandler Ove Jensen, edustajanaan asianajaja Per Mogensen, Åbybro,

— Tanskan hallitus, asiamiehenään ulkoasiainministeriön osastopäällikkö Peter Biering,

— Ranskan hallitus, asiamiehinään ulkoasiainministeriön oikeudellisen osaston jaostopäällikkö Kareen Rispal-Bellanger ja saman osaston ulkoasiainsihteeri Philippe Martinet,

— Suomen hallitus, asiamiehenään ulkoasiainministeriön oikeudellisen osaston osastopäällikkö, suurlähettiläs Holger Rotkirch,

— Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehenään Lindsey Nicoll, Treasury Solicitor's Department, avustajanaan barrister Daniel Alexander,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään oikeudellisen yksikön virkamiehet Berend Jan Drijber ja Hans Støvlbæk,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Foreningen af danske Videogramdistributørerin Egmont Film A/S:n ym:n puolesta, Warner Home Video Inc:n, Laserdiskenin, Tanskan hallituksen ja komission 31.3.1998 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 26.5.1998 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Retten i Ålborg (Ålborgin alioikeus) on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 7.2.1997 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 12.2.1997, EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla kaksi ennakkoratkaisukysymystä EY:n perustamissopimuksen 30, 36, 85 ja 86 artiklan sekä vuokraus- ja

lainausoikeuksista sekä tietyistä tekijänoikeuden lähioikeuksista henkisen omaisuuden alalla 19 päivänä marraskuuta 1992 annetun neuvoston direktiivin 92/100/ETY (EYVL L 346, s. 61; jäljempänä direktiivi) [1] tulkinnasta.

2 Nämä kysymykset on esitetty asiassa, jossa vastakkain ovat Foreningen af danske Videogramdistributører (Tanskan videotallenteiden jälleenmyyjien yhdistys, jäljempänä FDV) Egmont Film A/S:n ym:n puolesta ja laserlevyinä julkaistujen elokuvateosten (jäljempänä videolevyt) markkinointiin erikoistunut tanskalainen yritys Laserdisken ja joka koskee Yhdistyneestä kuningaskunnasta maahan tuotujen tällaisten tuotteiden vuokralleantoa Tanskassa.

3 Tanskan oikeuden mukaan elokuvateosten vuokralleanto edellyttää tekijänoikeuden haltijan antamaa suostumusta (*ophavsretsloven*in eli tekijänoikeuslain, sellaisena kuin sitä on täydennetty vuonna 1989, 23 §:n 3 momentti). Samankaltainen säännös on saatettu voimaan Englannin lainsäädännössä 1.8.1989 alkaen (vuoden 1988 *Copyright Designs and Patents Act*in eli tekijänoikeus-, mallioikeus- ja patenttilain 16—18 §).

4 Direktiivin 1 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on säädettävä oikeudesta sallia tai kieltää tekijänoikeudella suojattujen teosten alkuperäiskappaleiden ja kopioiden sekä muiden suojan kohteiden vuokraus ja lainaus. Saman artiklan 4 kohdan mukaan kyseiset oikeudet eivät sammu myynnin tai muun levityksen johdosta. Lisäksi direktiivin 9 artiklassa säädetään, että levitysoikeus, jolla tarkoitetaan yksinoikeutta saattaa yleisön saataville kyseisiä suojan kohteita myymällä tai muulla tavoin, sammuu ainoastaan, jos kohteen ensimmäinen myynti yhteisössä tapahtuu oikeudenhaltijan toimesta tai tämän suostumuksella, sanotun kuitenkaan rajoittamatta vuokraus- ja lainausoikeutta koskevien direktiivin erityissäännösten ja erityisesti 1 artiklan 4 kohdan soveltamista.

5 Laserdisken, joka on vuodesta 1985 myynyt Tanskassa Yhdistyneestä kuningaskunnasta maahan tuotuja videolevyjä, alkoi vuonna 1987 antaa näitä elokuvia myös vuokralle edistääkseen näiden selvästi videokaseteilla olevia elokuvia kalliimpien ja

1 — Suomenkielistä toisintoa ei ole julkaistu EYVL:ssä.

pääasiallisesti teoksen jo tuntevien kuluttajien ostamien tuotteiden myyntiä. Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että vaikka tekijänoikeuksien haltijat olivat konkludenttisesti hyväksyneet näiden videolevyjen vuokralle tarjoamisen Yhdistyneessä kuningaskunnassa, he eivät olleet antaneet suostumusta tällaiseen vuokralleantoon tämän jäsenvaltion ulkopuolella.

6 Laserdiskeniä vastaan nostettiin vuonna 1992 kanne tekijänoikeuslain 23 §:n 3 momentin vastaisesta laittomasta vuokralleannosta, ja siltä kiellettiin — FDV:n tästä kiellosta mahdollisesti aiheutuvien vahinkojen varalta asettamaa vakuutta vastaan — sellaisten elokuvateosten vuokraus, joiden valmistus- ja levitysoikeudet Tanskassa kuuluivat tämän yhdistyksen jäsenille. Fogedret (tältä osin toimivaltainen välitoimista päättävä tuomioistuin) määräsi tämän kiellon ja muutoksenhakutuomioistuin Vestre Landsret vahvisti sen.

7 Koska Retten i Ålborg katsoi kieltovaatimusta koskevaa vahvistuskannetta (justifikationssag) käsitellessään, että asian ratkaiseminen edellyttää yhteisön oikeuden tulkintaa, se päätti esittää yhteisöjen tuomioistuimelle ennakkoratkaisukysymyksiä, ja Vestre Landret pysytti tämän päätöksen muutoksenhakuasteena muuttaen kuitenkin hieman näiden kysymysten sanamuotoa. Lopullisessa muodossaan kysymykset kuuluvat seuraavasti:

"Estääkö EY:n perustamissopimuksen 30 artikla, luettuna yhdessä 36 artiklan kanssa, sekä 85 ja 86 artikla sen, että se, joka on saanut elokuvateoksen yksinoikeuksien haltijalta yksinoikeuden valmistaa elokuvateoksesta kappaleita ja levittää niitä yhden jäsenvaltion alueella, voi antaa suostumuksen näiden kappaleiden vuokraukseen ja samalla kieltää sellaisten maahan tuotujen kappaleiden vuokrauksen, jotka on saatettu markkinoille toisessa jäsenvaltiossa, jossa se, jolla on yksinoikeus valmistaa kappaleita elokuvateoksista ja levittää niitä, on luovuttanut kappaleita toisille hyväksyen konkludenttisesti sen, että kappaleita vuokrataan tässä jäsenvaltiossa?

Kun otetaan huomioon, että vuokraus- ja lainausoikeuksista sekä tietyistä tekijänoikeuden lähioikeuksista henkisen omaisuuden alalla 19 päivänä marraskuuta 1992 annettu neuvoston direktiivi 92/100/ETY on tullut voimaan, sama kysymys esitetään olettaen, että direktiiviä voidaan soveltaa tähän kysymykseen vastattaessa."

8 Kansallinen tuomioistuin kysyy näillä kahdella kysymyksellään yhteisöjen tuomioistuimelta, estävätkö mainitut perustamissopimuksen artiklat ja direktiivi sen, että se, jolla on yksinomainen vuokrausoikeus, kieltää elokuvateoksen kappaleiden vuokralleannon jäsenvaltiossa, vaikka näiden kappaleiden vuokralleantoon toisen jäsenvaltion alueella olisi annettu lupa.

9 Ensinnäkin on todettava, että vaikka ennakkoratkaisupyynnössä mainitaan perustamissopimuksen 85 ja 86 artikla niiden yhteisön oikeuden säännösten ja määräysten joukossa, joiden tulkintaa kansallinen tuomioistuin pyytää, siinä ei täsmennetä millään tavoin niitä syitä, joiden vuoksi kansallinen tuomioistuin on päätynyt pohtimaan näiden artiklojen sisältöä pääasian tosiseikkojen ja oikeudellisten seikkojen yhteydessä. Koska tällaista täsmennystä ei ole tehty, yhteisöjen tuomioistuimella ei ole mahdollisuutta tulkita näitä artikloja tavalla, josta olisi kansalliselle tuomioistuimelle hyötyä, kuten julkisasiamies toteaa ratkaisuehdotuksensa 17 kohdassa.

10 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan, jossa asetetut vaatimukset pätevät erityisesti kilpailun alalla, jolle ovat luonteenomaisia monimutkaiset tosiasialliset ja oikeudelliset tilanteet (ks. mm. yhdistetyt asiat C-320/90—C-322/90, Telemarsicabruzzo ym., tuomio 26.1.1993, Kok. 1993, s. I-393, 6 ja 7 kohta ja asia C-157/92, Banchero, määräys 19.3.1993, Kok. 1993, s. I-1085, 4 ja 5 kohta), kansallisen tuomioistuimen esittämiä kysymyksiä ei tällaisessa tilanteessa voida ottaa tutkittavaksi siltä osin kuin ne koskevat perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan tulkintaa. Kysymyksiä voidaan näin ollen tutkia ainoastaan perustamissopimuksen 30 ja 36 artiklan sekä direktiivin tulkinnan osalta.

11 Tältä osin FDV, Warner Home Video Inc. sekä Tanskan, Ranskan, Suomen ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukset ja komissio ehdottavat, että yhteisöjen tuomioistuin vastaisi kansallisen tuomioistuimen kysymyksiin kieltävästi. Ne väittävät ennen kaikkea, että yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä (asia 158/86, Warner Brothers ja Metronome Video, tuomio 17.5.1988, Kok. 1988, s. 2605) ja direktiivistä ilmenee, että oikeus sallia tai kieltää elokuvan vuokraus muistuttaa julkista esittämistä koskevaa oikeutta ja että, toisin kuin levitysoikeus, tämä oikeus ei sammu ensimmäisen käytön johdosta.

12 Laserdisken ja sitä tukevat pääasian väliintulijat katsovat sitä vastoin, että suostumus vuokraukseen johtaa siihen, että yksinoikeus kieltää elokuvateoksen kappaleiden vuokraus sammuu, ja että tällaisen oikeuden käyttö kuvatunlaisissa olosuhteissa on yhteensopimaton perustamisopimuksen 30 ja 36 artiklan kanssa sekä direktiivin tarkoituksen eli ilman sisäisiä rajoja olevan alueen luomiseen tähtäävän pyrkimyksen kanssa.

13 Kuten yhteisöjen tuomioistuin totesi asiassa C-200/96, Metronome Musik, 28.4.1998 antamansa tuomion (Kok. 1998, s. I-1953) 14 kohdassa, periaate, jonka mukaan levitysoikeus sammuu, jos oikeudenhaltija tai joku muu hänen suostumuksellaan saattaa myyntiin tekijänoikeuden suojaaman teoksen, perustuu vakiintuneeseen oikeuskäytäntöön, jossa on todettu, että vaikka perustamissopimuksen 36 artiklassa sallitaan tavaroiden vapaasta liikkuvuudesta poikkeaminen teollisoikeuksien ja kaupallisten oikeuksien suojaamiseksi, poikkeaminen on sallittua ainoastaan, jos se on perusteltua sellaisten oikeuksien suojaamiseksi, jotka ovat osa teollisoikeuksien ja kaupallisten oikeuksien ydinsisältöä. Jäsenvaltion lainsäädännössä taattu teollisoikeuksia tai kaupallisia oikeuksia koskeva yksinoikeus kuitenkin sammuu, kun oikeudenhaltija itse on laillisesti saattanut tuotteen markkinoille toisessa jäsenvaltiossa tai kun se on saatettu siellä laillisesti markkinoille hänen suostumuksellaan (ks. mm. yhdistetyt asiat 55/80 ja 57/80, Musik-Vertrieb membran ja K-tel International, tuomio 20.1.1981, Kok. 1981, s. 147, 10 ja 15 kohta ja asia 58/80, Dansk Supermarked, tuomio 22.1.1981, Kok. 1981, s. 181, 11 kohta).

14 Kuten yhteisöjen tuomioistuin totesi myös edellä mainitussa asiassa Warner Brothers ja Metronome Video 17.5.1988 antamassaan tuomiossa, kirjallisia ja taiteellisia

teoksia voidaan kuitenkin hyödyntää kaupallisesti joko esittämällä niitä julkisesti tai saattamalla niistä valmistettuja tallenteita markkinoille. Tällainen muu käyttämismuoto on esimerkiksi videotallenteiden vuokralleanto, jonka kohderyhmä poikkeaa videotallenteiden myynnin kohderyhmästä ja joka on mahdollisesti merkittävä tulolähde elokuvateosten tekijöille.

15 Yhteisöjen tuomioistuin on todennut tältä osin, että jos elokuvateosten tekijöillä on oikeus saada tekijänoikeusmaksuja ainoastaan myynnistä yksityishenkilöille ja videotallenteiden vuokraustoiminnan harjoittajille, tekijöille ei ole mahdollista varmistaa sellaista korvausta, joka on oikeassa suhteessa tosiasiallisesti tapahtuneiden vuokrausten lukumäärään ja joka takaa heille riittävän osuuden videotallenteiden vuokrausmarkkinoista. Lainsäädäntö, jossa on säädetty videotallenteiden vuokrausoikeutta koskevasta erityissuojasta, on siten oikeutettu perustamissopimuksen 36 artiklassa tarkoitetun teollisoikeuksien ja kaupallisten oikeuksien suojan vuoksi (em. asia Warner Brothers ja Metronome Video, tuomio 17.5.1988, 15 ja 16 kohta).

16 Yhteisöjen tuomioistuin hylkäsi lisäksi saman tuomion 17 ja 18 kohdassa väitteen, jonka mukaan tekijän, joka on saattanut elokuvasta tehdyn videotallenteen myyntiin jäsenvaltiossa, jonka lainsäädännössä hänelle ei anneta yksinomaista vuokrausoikeutta, on hyväksyttävä tästä valinnastaan aiheutuvat seuraukset sekä se, että hänen oikeutensa estää kyseisen videotallenteen vuokralle tarjoaminen missä tahansa muussa jäsenvaltiossa sammuu. Tämä väite hylättiin siksi, että jos kansallisessa lainsäädännössä annetaan tekijälle erityinen videotallenteiden vuokrausoikeus, tämä oikeus menettäisi sisältönsä, jos sen haltija ei voisi määrätä vuokralle tarjoamisesta.

17 Kuva- ja äänitallenteen liikkeeseen laskeminen ei voi automaattisesti merkitä sitä, että suojatun teoksen muunlainen käyttö, joka poikkeaa luonteeltaan myymisestä tai muista lainmukaisista levitysmuodoista, kuten vuokralleanto, olisi sallittua. Kuten oikeus esittää teos julkisesti (ks. tältä osin asia 395/87, Tournier, tuomio

13.7.1989, Kok. 1989, s. 2521, 12 ja 13 kohta), vuokrausoikeus kuuluu edelleen tekijän ja tuottajan oikeuksiin teoksen sisältävän tallenteen myynnistä huolimatta (em. asia Metronome Musik, tuomio 28.4.1998, 18 kohta).

18 Sama ajattelutapa soveltuu vuokralleannon vaikutuksiin. Kuten julkisasiamies toteaa ratkaisuehdotuksensa 15 kohdassa, videotallenteeseen sisältyvän teoksen eri kappaleiden yksinomaista vuokrausoikeutta voidaan sen luonteen vuoksi käyttää toistuvasti ja rajoittamattomia kertoja, joista jokaisesta syntyy oikeus korvaukseen. Erityinen oikeus sallia tai kieltää vuokraus menettäisi sisältönsä, jos tämä oikeus sammuisi jo pelkästään ensimmäisestä vuokralle tarjoamisesta.

19 Direktiivin osalta on todettava, että pääasian taustalla olevat tosiseikat ovat tapahtuneet ennen direktiivin antamista. Koska kansallinen oikeudenkäynti on kuitenkin jatkunut sen jälkeen, kun direktiivi on alkanut tuottaa oikeusvaikutuksia asianomaisissa jäsenvaltioissa ja koska kansallinen tuomioistuin on kysynyt yhteisöjen tuomioistuimelta juuri tästä seikasta, vastauksen sen tulkintapyyntöön on kosketttava myös direktiiviä.

20 Tältä osin on huomattava, että vaikka direktiivin kolmannessa perustelukappaleessa viitataan perustamissopimuksen 8 a artiklassa ilmaistuun tavoitteeseen eli ilman sisäisiä rajoja olevan alueen luomiseen jäsenvaltioiden kansallisen lainsäädännön *erojen poistamisen perusteluna, direktiivin tarkoituksena on*, kuten yhteisöjen tuomioistuin totesi edellä mainitussa asiassa Metronome Musik 28.4.1998 antamansa tuomion 22 kohdassa, ottaa yhteisössä käyttöön yhdenmukainen oikeudellinen suoja vuokraus- ja lainausoikeuden ja tiettyjen tekijänoikeuden lähioikeuksien osalta henkisen omaisuuden alalla. Tässä tarkoituksessa direktiivissä on erotettu toisistaan sen 1 artiklassa tarkoitettu erityinen vuokraus- ja lainausoikeus ja sen 9 artiklassa säädetty levitysoikeus, jolla direktiivissä tarkoitetaan yksinomaista oikeutta saattaa kyseisiä suojan kohteita yleisön saataville pääasiassa myymällä. Vuokrausoikeus ei sammu kyseisen suojan kohteen myynnin tai muunkaan levityksen johdosta, kun taas levitysoikeus sitä vastoin sammuu, jos suojan kohteen ensimmäinen myynti yhteisössä tapahtuu oikeudenhaltijan toimesta tai tämän suostumuksella (em. asia Metronome Musik, tuomio 28.4.1998, 19 kohta).

21 Direktiivissä estetään siten nimenomaisesti se, että vuokrausoikeus, toisin kuin levitysoikeus, voisi sammua kyseisen suojan kohteen minkä tahansa levityksen johdosta. Kuten tämän tuomion 18 kohdassa on tuotu esiin, vuokrausoikeuden luonne sinänsä oikeuttaa tällaisen sääntelyn, koska vuokrausoikeus menettäisi sisältönsä, jos se sammuisi jo pelkästään ensimmäisestä vuokralle tarjoamisesta.

22 Toisin kuin pääasian vastaaja väliintulijat väittävät, sekä perustamissopimuksen 30 ja 36 artiklan tulkinnasta tekijänoikeuksien suojan osalta että direktiivin tulkinnasta ilmenee, että yksinoikeus sallia tai kieltää elokuvan vuokraus ei sammu sen ensimmäisen, jossakin yhteisön jäsenvaltiossa tapahtuvan käytön johdosta. Tällaisen oikeuden käyttäminen ennakkoratkaisupyynnössä kuvatun kaltaisissa olosuhteissa ei siten ole näiden säännösten ja määräysten vastaista.

23 Ennakkoratkaisupyynnön esittäneelle tuomioistuimelle on siten vastattava, että perustamissopimuksen 30 ja 36 artikla ja direktiivi eivät estä sitä, että se, jolla on yksinomainen vuokrausoikeus, kieltää elokuvateoksen kappaleiden vuokralleannon jäsenvaltiossa, vaikka näiden kappaleiden vuokralleantoon toisen jäsenvaltion alueella olisi annettu lupa.

Oikeudenkäyntikulut

24 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Tanskan, Ranskan, Suomen ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksille ja komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on ratkaissut Retten i Ålborgin 7.2.1997 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

EY:n perustamissopimuksen 30 ja 36 artikla ja vuokraus- ja lainausoikeuksista sekä tietyistä tekijänoikeuden lähioikeuksista henkisen omaisuuden alalla 19 päivänä marraskuuta 1992 annettu neuvoston direktiivi 92/100/ETY eivät estä sitä, että se, jolla on yksinomainen vuokrausoikeus, kieltää elokuvateoksen kappaleiden vuokralleannon jäsenvaltiossa, vaikka näiden kappaleiden vuokralleantoon toisen jäsenvaltion alueella olisi annettu lupa.

Rodríguez Iglesias Gulmann Wathelet

Schintgen Mancini Moitinho de Almeida

Murray Puissochet Hirsch

Sevón Ioannou

Julistettiin Luxemburgissa 22 päivänä syyskuuta 1998.

R. Grass G. C. Rodríguez Iglesias

kirjaaja presidentti